provinciehuis Westerbrink 1, Assen (0592) 36 56 04
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen www.drenthe.nl

commissaris van de Koning in de provincie Drenthe

provincie Drenthe

De minister voor Asiel en Migratie
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Assen, 6 februari 2026

Ons kenmerk: [redacted]
Behandeld door thema Kabinet
Betreft: Reactie op uw verzoek inzake het verrichten van invoeringstoetsen in het kader van de Spreidingswet

Excellentie,

Bij brief van 5 december 2025 heeft uw ministerie de twaalf commissarissen van de Koning verzocht een invoeringstoets uit te voeren naar de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen (Spreidingswet), zoals voorgeschreven in artikel 12 van deze wet. Met deze brief, waarvan de inhoud is afgestemd binnen de Kring van commissarissen van de Koning, bied ik u de provinciale invoeringstoets van de provincie Drenthe aan. Deze oplegbrief bevat de belangrijkste aandachtspunten waarvoor de Kring gezamenlijk graag nadrukkelijk uw aandacht vraagt. Voor een volledige weergave van onze ervaringen in de provincie Drenthe verwijs ik naar de bijgevoegde invoeringstoets.

De commissarissen van de Koning spreken opnieuw hun steun uit voor de Spreidingswet. De wet biedt een noodzakelijk wettelijk kader voor solidariteit tussen gemeenten, voor een evenwichtige verdeling van de opvangopgave en voor het voorkomen van terugkerende noodscenario's in de asielopvang. In de eerste cyclus heeft de wet gemeenten en provincies houvast gegeven, is intergemeentelijke samenwerking versterkt en zijn meer duurzame opvangvoorzieningen gerealiseerd. Tegelijkertijd laat de praktijk zien dat een robuust en weerbaar opvangstelsel niet in één cyclus tot stand komt. Continuïteit en bestuurlijke betrouwbaarheid zijn daarom essentieel.

Knelpunten en onbedoelde effecten
Uit de diverse provinciale invoeringstoetsen blijkt dat de negatieve effecten die in de eerste cyclus zijn waargenomen, in hoofdzaak niet het gevolg zijn van de wet- en regelgeving zelf, maar primair zijn terug te voeren op het handelen van de minister als mede-uitvoerder van de Spreidingswet. Pas in tweede instantie betreft het effecten die samenhangen met de wettelijke systematiek. Voor die laatste categorie constateren wij dat met name de uitvoeringstermijnen structureel te krap zijn gebleken. Dit punt is niet nieuw: reeds tijdens het wetgevingstraject is hier door medeoverheden, uitvoeringsorganisaties en de Raad van State op gewezen. De praktijk bevestigt deze zorgen. De Kring acht het daarom noodzakelijk dat deze termijnen bij de brede evaluatie van de wet expliciet worden heroverwogen.

Daarnaast, en dit punt achten de commissarissen wezenlijk, signaleren wij negatieve effecten die rechtstreeks samenhangen met keuzes en handelwijze van het kabinet en de minister als mede-uitvoerder van de wet. Allereerst wordt de uitvoering ernstig gehinderd door de dubbelzinnige en onduidelijke houding van het kabinet. Enerzijds worden gemeenten en provincies aangesproken op hun wettelijke verplichtingen en wordt uitvoering verlangd, terwijl anderzijds het proces tot intrekking van dezelfde wet in gang is gezet. Dit ondermijnt het gezag en de werking van de wet en belemmert de voortgang van lokale besluitvorming. De Kring acht dit een ernstige tekortkoming, temeer daar juist lokale bestuurders in deze fase bestuurlijke rugdekking nodig hebben.

Daarnaast constateert de Kring met zorg dat het interbestuurlijk toezicht (IBT) nog altijd niet effectief van start is gegaan, terwijl dit toezicht een cruciaal sluitstuk van de Spreidingswet vormt. Het uitblijven van effectief, transparant en consistent toezicht ondermijnt de onderlinge solidariteit tussen gemeenten, werkt strategisch en afwachtend gedrag in de hand en doet afbreuk aan de resultaten van de wet. Zonder geloofwaardig IBT doet de wet niet wat zij beoogt te doen, en worden gemeenten die hun verantwoordelijkheid nemen onvoldoende beschermd. De Kring heeft hier in eerdere correspondentie reeds herhaaldelijk en nadrukkelijk op gewezen. Dat deze signalen in de eerste cyclus onvoldoende zijn opgevolgd, stelt ons teleur en baart ons zorgen met het oog op volgende cycli.

Oproepen namens de Kring van commissarissen
In het licht van bovenstaande herhaalt de Kring met nadruk haar eerdere oproepen, zoals ook verwoord in eerdere correspondentie:

- Houd de Spreidingswet in stand, en verbeter deze op basis van zorgvuldige evaluatie en invoeringstoetsen.
- Bezie de huidige termijnen opnieuw op uitvoerbaarheid en duurzaamheid.
- Bied expliciete en zichtbare steun aan lokale bestuurders die deze wet uitvoeren.
- Pas interbestuurlijk toezicht consequent toe als essentieel sluitstuk van de Spreidingswet.
- Voorzie uitvoeringsorganisaties en medeoverheden van structurele en toereikende financiering.

Tot slot
Als Kring verwachten we dat u bij het opstellen van het verslag aan de Tweede Kamer de provinciale invoeringstoetsen volledig, zorgvuldig en in samenhang betrekt, conform artikel 12 van de wet. Alleen dan kan de Kamer zich een reëel beeld vormen van wat nodig is om de effectiviteit en uitvoerbaarheid van de spreidingswet te verbeteren.

Met het aantreden van een nieuw kabinet eind februari is een fundamenteel andere opstelling van het Rijk noodzakelijk. Wij vertrouwen erop dat een nieuwe kabinet rolvast en ondubbelzinnig handelt, het interbestuurlijk toezicht daadkrachtig en consequent toepast en lokale bestuurders actief beschermt tegen bestuurlijke en maatschappelijke druk bij de uitvoering van deze wet. Een dergelijke opstelling van het Rijk is voorwaardelijk om nieuwe opvangcrises en een overbelasting van het lokaal bestuur te voorkomen.

Mijn collega's en ik zullen hierin onze verantwoordelijkheid blijven nemen en zien uit naar een constructieve tweede cyclus van uitvoering van deze wet.

Een hartelijke groet,

A.H. Mulder
commissaris van de Koning in de provincie Drenthe

Bijlage: Invoeringstoets Drenthe

1. Vraagstelling

U heeft ons twee onderzoeksvragen meegegeven, die in overleg met uw ministerie zijn samengevoegd tot één centrale vraag: "Hoe pakt de Spreidingswet in de praktijk uit voor de organisaties in de uitvoering van de Spreidingswet?"

Bij de beantwoording is specifiek gekeken naar knelpunten en onbedoelde effecten in de uitvoeringspraktijk. Hieronder treft u de bevindingen aan die tot stand zijn gekomen in afstemming met de Drentse leden van de Provinciale Regietafel (PRT).

2. Bevindingen

Noodzaak en meerwaarde van de Spreidingswet

In Drenthe onderschrijven wij de noodzaak van de Spreidingswet. De wet voorziet in een op solidariteit gebaseerde verdeling van opvangplaatsen over het hele land, waardoor de verantwoordelijkheid niet langer bij een beperkt aantal gemeenten ligt. Dit draagt bij aan een meer structurele en voorspelbare opvang en kan op termijn leiden tot minder noodopvanglocaties, minder verhuizingen en meer ruimte voor duurzame opvang van goede kwaliteit, met aandacht voor de leefbaarheid van de omgeving. Tegelijkertijd vraagt de wet meerdere cycli om haar volledige potentieel te bewijzen.

Drentse uitwerking en praktische uitvoerbaarheid

Bij de start van de eerste uitwerkingsronde is in Drenthe, samen met alle gemeenten en in lijn met de uitgangspunten van de wet, een zorgvuldige verdeling van de asielopgave vastgesteld, bekend als de 'Drentse puzzel'. Iedere gemeente neemt hierin een aandeel. Het bijbehorende instrumentarium – waaronder het Capaciteitenbesluit, het provinciale verslag en de regionale afspraken – heeft daarbij houvast geboden. Wel constateren wij dat de wettelijke termijnen slecht aansluiten op de praktijk van vergunningverlening, participatie en bouw. Hierdoor blijkt de realisatie van structurele opvangvoorzieningen vrijwel nooit binnen één cyclus haalbaar. Deze zorg is tijdens het wetgevingstraject al breed gedeeld door de Raad van State en decentrale overheden en wordt in de praktijk bevestigd.

Politieke onzekerheid en gevolgen voor de uitvoering

De uitvoering van de Spreidingswet door gemeenten wordt inmiddels ernstig belemmerd door de dubbelzinnige houding van het kabinet. Gemeenten worden geacht de wet uit te voeren, terwijl parallel daaraan de discussie wordt gevoerd over de intrekking van de wet. Deze politieke onzekerheid ondermijnt het gezag en de werking van de wet, roept juridische en bestuurlijke vragen op en leidt tot stagnatie van lokale plannen.

Ontbreken van effectief toezicht en handhaving

Daarnaast signaleren wij dat het interbestuurlijk toezicht (IBT) nog niet effectief is gestart, waardoor belangrijke waarborgen voor een consistente en afdwingbare uitvoering ontbreken. Het uitblijven van een adequate inzet van handhavingsinstrumenten houdt de asielopvang daardoor onnodig in een crisismodus. Dit wordt geïllustreerd door het recente verzoek van het ministerie aan de Provinciale Regietafel Drenthe om noodopvangplekken achter de hand te houden voor het geval het aanmeldcentrum in Ter Apel opnieuw overloopt. Deze werkwijze achten wij onverantwoord, omdat hierdoor structurele oplossingen worden uitgesteld en de asielopvang afhankelijk blijft van tijdelijke noodverbanden.

AMV-opvang en behoefte aan lokaal maatwerk
Onderdeel van de Drentse opgave is de realisatie van opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's). In het provinciale verslag is vastgelegd dat enkele gemeenten bereid zijn opvang te bieden aan 50 AMV's; hierover zijn zij momenteel in gesprek met het COA en hun inwoners. In deze gesprekken ervaren gemeenten aanzienlijke maatschappelijke weerstand, met name omdat opvang van 50 jongeren in kleinere (plattelands)dorpen een grote impact kan hebben op leefbaarheid, sociale veiligheid en voorzieningen. Namens de Drentse gemeenten is daarom verzocht om ruimte voor lokaal maatwerk en een ruimere financiering, zodat samen met het COA opvangvoorzieningen kunnen worden gerealiseerd die passen bij de schaal en draagkracht van lokale gemeenschappen.

3. Tot slot
De Drentse bevindingen onderstrepen dat de Spreidingswet als instrument nodig en waardevol is, maar dat bestuurlijke stabiliteit, toepassing van de handhavingsinstrumenten en uitvoerbare randvoorwaarden cruciaal zijn voor duurzaam succes. Ik hoop en verwacht dat deze bevindingen bijdragen aan het verbeteren van de wet en ben graag bereid deze analyse nader toe te lichten.